

Förhindra skolmisslyckande

Slutlig sammanfattande rapport

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

FÖRHINDRA SKOLMISSLYCKANDE

Slutlig sammanfattande rapport

European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) är en oberoende och självstyrande organisation. European Agency samfinansieras av utbildningsministerierna i European Agencys medlemsländer och av EU-kommissionen genom ett administrationsbidrag inom ramen för Europeiska unionens (EU) utbildningsprogram Erasmus+ (2014–2020).

Medfinansierat av
EU-programmet
Erasmus+

EU-kommissionens stöd till framtagandet av denna publikation innebär inte att kommissionen ställer sig bakom innehållet i den. Innehållet ger endast uttryck för författarnas åsikter och kommissionen kan inte hållas ansvarig för hur innehållet kan komma att användas.

Åsikterna som uttrycks av enskilda personer i detta dokument återspeglar inte nödvändigtvis European Agencys, dess medlemsländers eller kommissionens officiella åsikter.

Redaktör: Anthoula Kefallinou

Utdrag från dokumentet får göras förutsatt att tydlig källhänvisning uppges. Hänvisning till denna rapport bör se ut som följer: European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2020. *Förhindra skolmisslyckande: Slutlig sammanfattande rapport.* (A. Kefallinou, red.). Odense, Danmark

För bättre tillgänglighet finns denna rapport på 25 språk och i tillgänglighetsanpassat elektroniskt format på European Agencys webbplats: www.european-agency.org

Detta dokument är en översättning av en originaltext på engelska. Om det uppstår några tveksamheter om riktigheten i den översatta texten hänvisas till den engelska texten.

ISBN: 978-87-7110-904-7 (elektroniskt format)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2020

Sekretariatet
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Danmark
Tfn: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kontoret i Bryssel
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tfn: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

INNEHÅLL

INLEDNING	5
PROJEKTETS BEGREPPSRAM	6
Definition av skolmisslyckande	6
Ett systematiskt tillvägagångssätt för att förhindra skolmisslyckanden	7
RESULTAT FRÅN FORSKNINGSLITTERATUREN	10
RESULTAT FRÅN POLICYLITTERATUREN	13
VIKTIGA POLICYÅTGÄRDER FÖR ATT FÖRHINDRA SKOLMISSLYCKANDE	15
PROJEKTREDOVISNING	17
KÄLLFÖRTECKNING	18

INLEDNING

Att bygga upp skolornas kapacitet och bekämpa skolmisslyckanden är avgörande för inkluderande utbildningssystem. De senaste åren har medlemsländerna i European Agency for Special Needs and Inclusive Education (European Agency) prioriterat frågan om att förhindra skolmisslyckanden. I landsundersökningen 2015 uttryckte European Agencys styrelseledamöter önskemål om ett projekt om skolmisslyckanden och inkludering. För att uppfylla detta önskemål skapade European Agency ett tematiskt projekt under titeln **Förhindra skolmisslyckande: En undersökning av inkluderande undervisningsmöjligheter på system- och individnivå**. Projektet bygger vidare på tidigare arbeten om skolmisslyckanden som European Agency genomfört.

I projektet ges en översikt över den policy- och forskningslitteratur som finns om förebyggande arbete mot skolmisslyckanden. Syftet med projektet är att lyfta fram vad i inkluderande policyramar som kan förhindra skolmisslyckanden och förbättra skolsystemens förmåga att tillgodose elevernas mångskiftande behov.

Arbetet i projektet pågick mellan 2018 och 2019. Man undersökte om policy för inkluderande undervisning kunde förhindra skolmisslyckanden, både på individ- och systemnivå. Följande huvudfrågor tjänade som vägledning för projektarbetet:

1. Vad säger forskningslitteraturen om sambandet mellan förebyggande åtgärder mot skolmisslyckanden och inkluderande utbildningssystem?
2. Hur beskrivs och behandlas frågan om förebyggande arbete mot skolmisslyckanden i European Agencys medlemsländers policy för inkluderande undervisning, både vad gäller systemet som helhet och för den enskilda eleven?
3. Vilka delar och ramar inom inkluderingspolicy förefaller vara nödvändiga för att förhindra skolmisslyckanden?

För att svara på dessa frågor delades arbetet upp i två delar, och projektmedarbetarna genomförde skrivbordsundersökningar parallellt i de olika delarna. I den ena delen gick man igenom och analyserade europeisk och internationell forskningslitteratur om förebyggande arbete mot skolmisslyckanden i relation till inkluderande undervisning. I den andra analyserades europeisk och internationell policylitteratur. Man undersökte även vilka policyåtgärder som genomförs för att förhindra skolmisslyckanden. Det gjordes genom att man skickade ut en enkät till European Agencys medlemsländer där länderna fick ange vilka policystrategier de tillämpade för att förhindra skolmisslyckanden. Svar för analys kom in från fjorton länder: Estland, Finland, Grekland, Irland, Island, Lettland, Malta, Serbien, Slovakien, Storbritannien (Nordirland), Storbritannien (Skottland), Sverige, Tjeckien och Tyskland.

I projektet undersöktes grund- och gymnasieskolan, det vill säga nivå 1–3 i **den internationella typklassificeringen av utbildning**. Målgruppen för projektresultaten är främst nationella, regionala och lokala beslutsfattare inom inkluderande undervisning.

PROJEKTETS BEGREPPSRAM

Definition av skolmisslyckande

Eftersom skolmisslyckanden är en komplicerad fråga är det viktigt att klargöra och definiera vad som avses med begreppet i detta projekt.

Enligt **litteraturoversikten i projektet** (European Agency, 2019a), har forskningen om skolmisslyckanden främst handlat om två olika perspektiv: individperspektivet (hur enskilda individer misslyckas med skolan) och organisationsperspektivet (hur skolsystemet misslyckas med enskilda elever).

I policylitteraturen nämns ofta vikten av organisationsperspektivet när det gäller att förhindra skolmisslyckanden. Tidiga skolavhopp (se European Agency, 2016 och 2017a, Europeiska kommissionen, 2015) eller ändamålsenlighet och förbättring i skolan (se European Commission, 2017) behandlas dock i väldigt få av de internationella och europeiska styrdokumenterna.

Med beaktande av ovanstående definieras skolmisslyckande i projektet enligt följande:

Skolmisslyckande är när ett system misslyckas med att tillhandahålla inkluderande undervisning som leder till god kunskapsinhämtning, engagemang och delaktighet i samhället och övergång till ett stabilt vuxenliv (European Agency, 2019b, p. 22).

Att förhindra skolmisslyckanden handlar alltså om att skapa ett inkluderande system där alla elever, även de som riskerar att misslyckas och hamna i utanförskap, får kvalitetssäkrad utbildning. Det leder till bättre måluppfyllelse och till att fler går färdigt den obligatoriska utbildningen. Begreppet *skolmisslyckande* innefattar mer än skolorganisationen, i och med att syftet är att åtgärda orättvisor och skapa större delaktighet i samhället och möjliggöra övergång till ett stabilt vuxenliv (European Agency, 2019b).

Ett systematiskt tillvägagångssätt för att förhindra skolmisslyckanden

I projektets begreppsram betonas systemperspektivet med utgångspunkt i **mänskliga rättigheter**. Enligt detta synsätt ska utbildningssystemen underlätta för skolorna att tillgodose alla elevers rätt till kvalitetssäkrad utbildning.

Detta innebär att man:

... går över från att fokusera på stöd till den enskilda eleven och det kompensatoriska perspektivet (där man utgår från en medicinsk diagnos eller kategorisering) till mer förebyggande åtgärder och proaktiva former av undervisning och lärande (European Agency, 2017b, s. 19).

Med detta tillvägagångssätt försöker man tillgodose alla elevers behov. Man försöker på alla nivåer hitta och komma runt institutionella hinder som kan leda till skolmisslyckanden och skapa ett system som är både rättvist och håller hög kvalitet.

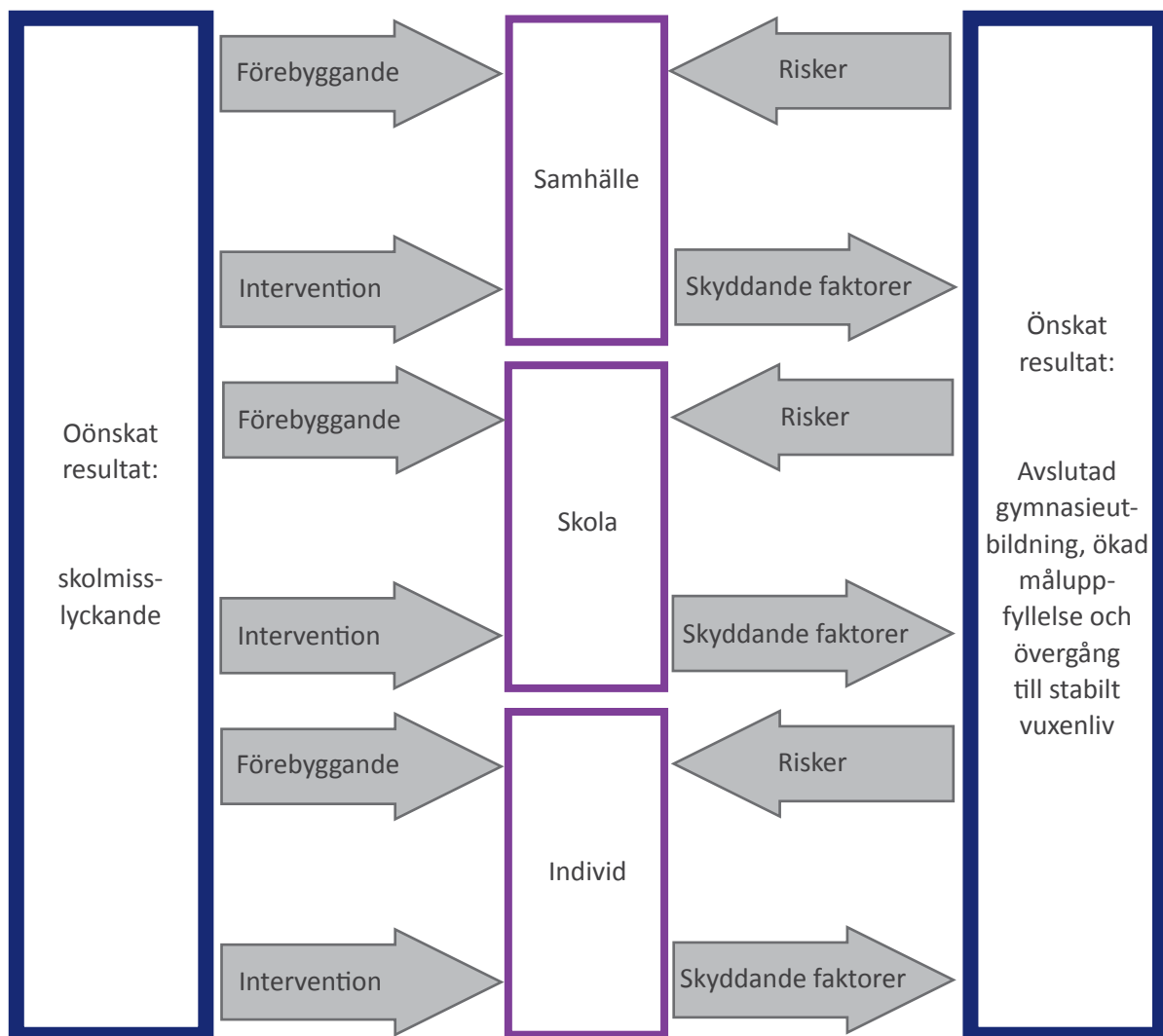
Inkluderande utbildningssystem åstadkoms bäst genom policyåtgärder där förebyggande arbete ges företräde framför intervention och kompensation. I projektet bekräftas att kompensatoriska åtgärder kan behövas för vissa elever och att de därför ofta används i European Agencys medlemsländer. Kompensatoriska policyåtgärder och insatser bör dock vara sista utvägen. Länderna bör prioritera förebyggande åtgärder.

Skolmisslyckanden kan förhindras genom en kombination av nationell/regional och lokal policy, skolorganisation och förståelse för, och anpassning till, de specifika förhållandena. I litteraturoversikten i projektet, som är en vidareutveckling av European Agencys tidigare arbete om tidiga skolavhopp (European Agency, 2016 och 2017a), beskrivs en begreppsmodell som innehåller just dessa delar. Enligt denna modell finns det ett **antal krafter i elevens liv (risker och skyddande faktorer) och ett antal krafter utanför eleven som beslutsfattare och pedagoger av olika slag kan påverka (genom förebyggande strategier och interventioner)**.

Modellen illustrerar hur olika krafter drar eleverna fram och tillbaka mellan det önskvärda resultatet: en avslutad gymnasieutbildning, ökad måluppfyllelse och övergång till ett stabilt vuxenliv och det oönskade resultatet: en misslyckad skolgång. Dessa krafter verkar i samhället, i skolan och på individnivå (European Agency, 2019a). I denna modell är ekosystemet som krafterna verkar inom viktigt (Bronfenbrenner, 2005).

I projektet betonas detta ekosystemperspektiv eftersom syftet med projektet var att hitta sätt att tackla skolmisslyckanden på systemnivå. Förebyggande insatser för att förhindra skolmisslyckanden undersöks inom ramen för **ekosystemmodellen för inkluderande undervisning**. Den bygger på tidigare arbeten från European Agency, till exempel **Inkluderande utbildning i förskolan**, **Ökad måluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning** och **Stöd för ett inkluderande skolledarskap**. Tanken är att ekosystemmodellen ska hjälpa beslutsfattare inom utbildningsområdet att förstå vilka delar som kan behövas ses över lokalt, regionalt och/eller nationellt.

Figur 1. Ekosystemisk modell sammanfogad med en modell för kraftfältsanalys med faktorer som påverkar skolmisslyckanden (anpassad från European Agency, 2017a)

Ekosystemmodellen består av följande sammanflätade system:

- **Mikrosystemet** omfattar processer i skolan och elevens samspel med kamrater och vuxna. I detta projekt anses mikrosystemet röra strategier för hela skolan och elevcentrerad praktik som kan öka närvaron och engagemanget i skolan.
- **Mesosystemet** består av kopplingar inom mikrosystemet som påverkar skolornas strukturer och system. I detta projekt omfattar mesosystemet samverkan på skolnivå som kan förhindra skolmisslyckanden.
- **Exosystemet** omfattar närsamhället runtomkring, som kan påverka de andra nivåerna. I detta projekt anses exosystemet röra åtgärder i närsamhället som kan hjälpa till att förhindra skolmisslyckanden.
- **Makrosystemet** är det övriga samhället i stort med värderingar och lagar som omger alla andra system. I detta projekt avses med makrosystemet de nationella/regionala åtgärderna för att förhindra skolmisslyckanden och främja inkludering.

De olika delarna i systemet och förhållandet mellan dem påverkar skolornas förmåga att ta emot och inkludera alla elever. Om ett skolsystem inte förmår tillhandahålla rättvis möjlighet för alla elever att gå ut skolan redo för vuxenlivet har det "misslyckats".

Ekosystemmodellen visar tydligt att de olika nivåerna i systemet är sammanflätade och ömsesidigt beroende av varandra. Om man vill ändra en del i systemet måste man således ta hänsyn till vilken effekt det kan ha på de andra delarna (European Agency, 2019a).

Modellen omfattar faktorer både inom och utanför individen. På så sätt undviks frågan om huruvida kunskaps- och inkluderingsresultat beror på endast individen eller endast omgivningen. Alla faktorer är alltid placerade i förhållande till elevens utbildningsekosystem. I och med att eleven är placerad i mitten av ekosystemmodellen är modellen förenlig med utgångspunkten i mänskliga rättigheter (ibid.).

RESULTAT FRÅN FORSKNINGSLITTERATUREN

I den **första** delen av projektarbetet gick man igenom och analyserade europeisk och internationell forskningslitteratur om förebyggande arbete mot skolmisslyckanden i relation till inkluderande undervisning. I **litteraturoversikten i projektet** redovisas forskning där en rad olika metoder har använts för att förstå och hitta lösningar för skolmisslyckanden. I definitionerna av skolmisslyckande i litteraturen ligger fokus främst på den enskilda eleven i stället för på förbättring av skolan. Definitionerna innefattar i huvudsak tre områden:

- tidiga skolavhopp
- låg uppfyllelse av kunskapsmål
- oförmåga att fullt ut delta i samhället eller dålig livskvalitet i vuxenlivet (European Agency, 2019a).

Litteraturen påvisar komplexiteten i faktorerna som kan leda till skolmisslyckanden. Dessutom finns beskrivningar om vilka åtgärder som kan vidtas för att förhindra skolmisslyckanden på de olika nivåerna i ekosystemet. För de olika områdena finns ett visst antal risker, skyddande faktorer, förebyggande strategier och interventioner. Dessa krafter drar den enskilda eleven fram och tillbaka mellan lyckad och misslyckad skolgång.

Krafterna som påverkar om skolgången blir bra eller misslyckad verkar på samhällsnivån genom nationell policy och de lokala förhållandena. De verkar på skolnivå genom skolans organisation och flexibilitet när det gäller att tillgodose varje enskild elevs behov. Dessutom verkar de på familje- och individnivå och innefattar då både intrapersonella

faktorer (som rör sådant som motivation, liksom kroppsliga, sensoriska, genetiska, kognitiva och språkliga förutsättningar) och interpersonella (som familjens behov, tillgången till stöd, social kompetens och möjligheter).

Olika typer av åtgärder kan vidtas för att minska risken och förhindra att problem uppstår och för att vända eller minska sannolikheten för skolmisslyckande. I litteraturen föreslås att åtgärder ska vidtas inom följande områden på de olika systemnivåerna:

På nationell och lokal nivå (makro- och exosystemet) måste man:

- minska klyftorna i samhället
- främja rättvisa
- råda bot på fattigdom
- förbättra tillgången till hjälp mot psykisk ohälsa och terapeutiska interventioner för elever och lärare
- öka tillgången till stödtjänster i närsamhället
- utforma program för interventioner mot alkohol och droger där även familjerna får hjälp.

Därför har nationell, regional och global policy som påverkar hälso- och sjukvården, sysselsättningen, bostadssituationen och socialvården betydelse i denna diskussion.

På skolnivå (meso- och mikrosystemen) kan det finnas betydande hinder för lärande och delaktighet. Skolorna bör skapa miljöer där eleverna kan känna sig trygga och uppskattade och där föräldrarna är engagerade. Forskningen visar generellt att arbetet med föräldrarna och familjerna måste inbegripa mer än gemensamma aktiviteter. Skolorna bör försöka hitta sätt för föräldrarna att engagera sig i sina barns utbildning, upprätta funktioner för föräldrastöd, arbeta med generationsförändringar i invandrargrupper som kan påverka motivationen och engagemanget samt hjälpa familjer i utanförskap.

Skolor och lärare kan även göra insatser för att hjälpa elever som förlorat närstående, låta eleverna få kontakt med olika yrken för att inspirera framtidsplaner och underhålla skolornas lokaler väl. I litteraturen betonas även vikten av att lärare och elever har ett bra förhållande till varandra, att lärarna har en positiv bild av eleverna, att inte använda skambeläggning som undervisningsmetod och att tillämpa rättvisa disciplinära åtgärder. I forskningen finns även förslag på strategier för att följa upp elevernas utveckling. När det gäller elevernas motivation är det viktigt att lärarna uppmuntrar ett utvecklande tankesätt hos eleverna och att de förstår att enskilda elevs förhållanden kan ge upphov till behov av extra stöd.

På individnivå (mikrosystemet) finns det många aspekter att ta hänsyn till. Eleverna kan ha funktionsnedsättningar eller behov av särskilt stöd, låg studiemotivation, låga förväntningar och bristande självförtroende. De kan tycka att skolan inte har någon relevans i deras liv. Annat som påverkar är om en förälder dör, riskbeteenden (som alkohol- och drogmissbruk), erfarenheter från familje- och ungdomshemsplaceringar och tonårsgraviditeter.

Skolor och samhället kan hjälpa till att minska svårigheterna genom att:

- främja samarbete mellan skolan och andra aktörer i samhället och genom att erbjuda tjänster som barnomsorgsmöjligheter på skolan, talpedagoger, kuratorer och psykologer
- fokusera på bedömning för lärande som utgår från förmåga och som är kontinuerlig
- anpassa undervisningsinnehållet så att den är relevant för elevernas intressen, framtidsplaner och behov med fokus på studieteknik och självständigt lärande
- stödja elevernas motivation genom att ta hjälp av samhället runtomkring och utveckla elevernas motståndskraft
- arbeta mer med individanpassat stöd, särskilt för elever med behov av särskilt stöd
- ta itu med dåliga skolresultat i ett tidigt stadium och tillhandahålla stöd så fort det behövs
- inte låta elever gå om årskurser.

Till sist måste effektiviteten i strategierna för att minska skolmisslyckandena ses över regelbundet. Förebyggande arbete bör minska behovet av kompensatoriska åtgärder. Ytterligare insatser kan dock sättas in om oförutsedda svårigheter uppstår.

Generellt visar forskningslitteraturen att utbildningssystem kan organiseras så att elevernas behov kan tillgodoses och skolmisslyckanden undvikas. I litteraturöversikten i projektet påpekas att **universell design** kan vara ett sätt att öka inkluderingen och hjälpa alla elever att klara skolan (European Agency, 2019a).

RESULTAT FRÅN POLICYLITTERATUREN

I den **andra delen** av projektarbetet analyserades de nationella styråtgärder för att förhindra skolmisslyckanden som tillämpas i dag. Policygenomgången visade att de europeiska länderna strävar alltmer efter att skapa mer rättvisa och inkluderande utbildningssystem. Internationellt är man dock **bekymrad över bristande studieresultat bland vissa grupper av elever**. Det finns även oro över skolmisslyckanden ur ett bredare systemperspektiv.

I olika utbildningssystem har man tagit fram olika policyåtgärder för att se till att elevernas behov tillgodoses, elevernas resultat förbättras och skolmisslyckanden förebyggs. I den fullständiga rapporten från PSF-projektet analyseras policyåtgärderna och insatserna i utbildningssystemen i de 14 länder som deltog i landsenkäten i PSF-projektet (European Agency, 2019b).

Enligt analysen används inte begreppet skolmisslyckande direkt i de nationella styrdokumenterna men begreppets innebörd är underförstådd. I stället för att koppla skolmisslyckanden till individen ger vissa länder exempel på hur man genom att **arbeta för att alla elever ska klara skolan kan se förebyggande arbete mot skolmisslyckanden ur ett positivt systemperspektiv.**

Av analysen framgick även att det finns policyramar på området i nästan alla länder. Syftet med de olika policyåtgärderna varierar dock stort. I vissa länder ligger fokus på insatser som är direkt riktade till den enskilda individen. I andra länder handlar det mer om övergripande åtgärder som omfattar hela skolan eller utbildningssystemet.

Trots alla dessa olika definitioner och strategier för skolmisslyckanden framträder vissa gemensamma mönster i ländernas policy:

- Man vill öka engagemanget och minska tidiga skolavhopp.
- Man sätter in åtgärder mot låg måluppfyllelse.
- Man främjar undervisnings- och lärandestrategier som innebär utveckling för hela skolan.

Viktiga prioriteringar som länderna uppger är att hitta och stödja elever i riskgrupper, öka färdigheterna på särskilda områden, minska kunskapsklyftan och utveckla läroplanerna, bedömningen och pedagogiken.

Informationen från landsenkäten i projektet visade även vilka som är de största utmaningarna för länderna när det gäller att förhindra skolmisslyckande. Följande utmaningar framkom:

- att på ett verkningsfullt sätt förverkliga policyn om inkluderande undervisning
- att utveckla lärarnas kompetens
- att förbättra kvaliteten på stödet
- att ta fram mer verkningsfulla styrnings-, finansierings- och uppföljningsmekanismer.

Generellt visar policygenomgången att man behöver ta sig an problemet med skolmisslyckanden på flera plan och på ett balanserat sätt. Som en bekräftelse av ländernas strategier tyder resultaten från projektet på att det i stället för att kompensera för undermåliga skolresultat, är bättre att bygga upp skolornas förmåga och höja alla elevers måluppfyllelse i inkluderande system. **För att detta mål ska uppnås måste fokus i nationella policyåtgärder, insatser och strategier ligga på att arbeta med hela skolan på systemnivå. Samtidigt måste man arbeta elevcentrerat och fokusera på elever i riskgrupper.**

VIKTIGA POLICYÅTGÄRDER FÖR ATT FÖRHINDRA SKOLMISSLYCKANDE

Genom att sammanställa resultaten från forsknings- och policygenomgången har man i projektet kommit fram till ett antal faktorer i inkluderande policy som kan göra skolan rättvisare. I projektet har ekosystemmodellen använts för att ge förslag på en övergripande policyram för att förhindra skolmisslyckanden. Här ingår flera olika åtgärder i inkluderingspolicy som kan hjälpa länderna att bli bättre på att förhindra skolmisslyckanden.

Policyåtgärderna är indelade efter de fyra nivåerna i ekosystemet: den nationella/regionala nivån, närsamhällsnivån, skolnivån och individnivån.

Policyåtgärder på nationell/regional nivå (makrosystemnivå):

- att minska samhällsklyftorna, verka för rättvisa och bekämpa fattigdom
- att främja sektorsövergripande samarbete mellan utbildningsministerier, hälso- och sjukvård, socialtjänst, bostadssektorn och arbetslivet
- att förbättra tillgängligheten och närvaron på skolorna.

Policynivåer på närsamhällsnivå (exo- och mesosystemnivå):

- att förbättra förekomsten och tillgången till stödtjänster i närsamhället
- att underlätta för samarbete mellan skolor och andra aktörer i samhället
- att samverka med familjerna på ett meningsfullt sätt.

Policynivåer på skolnivå (meso- och mikrosystemnivå):

- att få till stånd inkluderande skollärande
- att bredda undervisningsinnehåll, bedömning och pedagogik
- att tillhandahålla yrkesvägledning och flexibla vägar till arbete
- att främja elevernas fysiska och psykiska hälsa.

Policyåtgärder på individnivå (mikrosystemnivå):

- att stärka individanpassade arbetssätt
- att sätta in insatser vid bristfällig måluppfyllelse så tidigt som möjligt
- att inte låta elever gå om årskurser.

Detta ramverk för att förhindra skolmisslyckande inbegriper och kompletterar Europeiska unionens och internationella ramverk för att förbättra kvaliteten på utbildningen för alla elever. Ramverket kan tjäna som utgångspunkt för samtal på nationell/regional och lokal nivå om hur utbildningspolicy kan förhindra skolmisslyckande. Varje policyområde kan ses som ett **nationellt mål att sträva efter**. Policyområdena i ramverket kan omformuleras till indikatorer och/eller skulle kunna användas som nationella normer för förebyggande arbete mot skolmisslyckanden.

Till sist kan länderna även använda ramverket som **en referens för uppföljning av hur det går med det förebyggande arbetet mot skolmisslyckanden**. Det kan underlätta för kollegialt kunskapsutbyte om hur policyområdena kan anpassas till olika sammanhang, om hur ekonomiska resurser ska (om)fördelas och om hur synergier kan skapas mellan intressenter på lokal nivå och systemnivå.

På ett generellt plan har projektet gett underlag som tyder på att kvalitetsäkrade inkluderande utbildningssystem kan organiseras så att alla elevers mångskiftande behov kan tillgodoses och skolmisslyckanden förhindras på ett sätt som ger goda resultat.

Övergripande policy med fokus på rättvisa och inkludering kan förbättra den allmänna ändamålsenligheten i utbildningssystemen såväl som de enskilda elevernas resultat. Om inkluderingen i utbildningssystemen ökar leder det helt enkelt till bättre skolgång för alla elever.

PROJEKTREDOVISNING

Arbetet med de två delarna i projektet redovisas i fyra olika rapporter.

Arbetet med den första delen i projektet redovisas i **litteraturöversikten i projektet** (European Agency, 2019a). Här ges en översikt över europeisk och internationell forskning om förebyggande arbete mot skolmisslyckanden i relation till inkluderande undervisning. I genomgången redogörs även för vilka begrepp och tankegångar som ligger till grund för policy och praktik för att förhindra skolmisslyckande. Resultaten från genomgången tjänade som underlag och komplement till den andra delen av projektarbetet och till den fullständiga rapporten om projektet.

I **den tematiska analysen av landsinformationen** sammanfattas informationen om policy som kommit in från de 14 länderna som deltog i landsenkäten i projektet. Analysen redovisas i form av en tematisk tabell, som även utgjorde underlag för den fullständiga projektrapporten. Denna rapport kompletterar andra informationskällor med beskrivningar av nationella utbildningssystem, som European Agencys **nationella översyn och analys av styrdokument** och granskningar i **Malta** och **Island**.

I **den fullständiga rapporten från PSF-projektet** (European Agency, 2019b) sammanställs informationen från de två delarna av projektarbetet, och de övergripande projektresultaten redovisas. Här återfinns information om den aktuella situationen vad gäller internationell och europeisk policy, samt resultaten från litteraturöversikten och analysen av informationen från länderna. I rapporten analyseras de främsta policyåtgärderna och insatserna som de nationella skolmyndigheterna förespråkar och på så sätt ges en översikt över skolmisslyckandeområdet. Till sist anges vilka beståndsdelar i policyramar för inkludering som har effekt när det gäller att förhindra skolmisslyckande.

I **den slutliga sammanfattande rapporten från PSF-projektet** sammanfattas de främsta slutsatserna från projektet.

Projektrapporterna finns på **PSF-projektets webbsidor** (www.european-agency.org/projects/PSF).

KÄLLFÖRTECKNING

Bronfenbrenner, U., 2005. The Bioecological Theory of Human Development [ung. den bioekologiska teorin om människans utveckling], i U. Bronfenbrenner (red.), *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development* [ung. att göra människan mänsklig: bioekologiska perspektiv på människans utveckling]. Thousand Oaks, Kalifornien: Sage

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe [tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd: en översikt över forskningsrön med fokus på Europa]*. (A. Dyson och G. Squires, red.). Odense, Danmark. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational-0 (senast hämtad november 2019)

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017a. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies? [tidiga skolavhopp och elever med funktionsnedsättning och/eller behov av särskilt stöd: i vilken utsträckning har forskningen gjort avtryck i Europeiska unionens policy?]* (G. Squires och A. Dyson, red.). Odense, Danmark. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational (senast hämtad november 2019)

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017b. *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education: Lessons from European Policy and Practice [ökad målluppfyllelse för alla elever i inkluderande utbildning: erfarenheter från policy och praktik i Europa]*. (A. Kefallinou och V.J. Donnelly, red.). Odense, Danmark. www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-project-overview (senast hämtad november 2019)

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2019a. *Preventing School Failure: A Review of the Literature [förhindra skolmisslyckande: en litteraturöversikt]*. (G. Squires och A. Kefallinou, red.). Odense, Danmark. www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-literature-review (senast hämtad februari 2020)

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2019b. *Preventing School Failure: Examining the Potential of Inclusive Education Policies at System and Individual Levels [förhindra skolmisslyckande: En undersökning av Inkluderande utbildningsmöjligheter på system och individnivå]*. (A. Kefallinou, red.). Odense, Danmark. www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-synthesis-report (senast hämtad februari 2020)

Europeiska kommissionen, 2015. *Utbildning 2020. Handlingsprogram för skolan: Heltäckande insatser i syfte att motverka tidiga studieavbrott*. ec.europa.eu/assets/eac/education/experts-groups/2014-2015/school/early-leaving-policy_sv.pdf (senast hämtad oktober 2019)

Europeiska kommissionen, 2017. *Utveckling av skolan och utbildning av hög kvalitet för en bra start i livet*. Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. COM/2017/0248 final. eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1496304694958&uri=COM:2017:248:FIN (senast hämtad april 2019)

Sekretariatet:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tfn: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kontoret i Bryssel:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tfn: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org